Hiikkaa (Xalaaq)-Lakk.1

Description

Jiâ€™oota muraasan dura waaâ€™ee fuudhaa heeruma Islaamaa ilaalaa akka turre ni yaadatama. Dhiiraa fi dubartiin akkamitti walitti dhufuun maatii akka ijaaran tarkaanfi tarkaanfin ilaalle jirra. In sha Allah namni tarkaanfiwwan sanniin hordofe ni milkaaâ€™a. Sababni isaas, namni seeraa Rabbii yoo hordofe, karaan milkaaâ€™innaa fi gammachuu isaaf salphata. Kana yommuu jennu garuu, jireenya fuudhaa heerumaa keessatti gonkumaa rakkoon hin uumamu jechuu keenyaa miti. Eeti rakkooleen baayâ€™een ni uumamu. Islaamni rakkoolee abbaa manaa fi haadha manaa jidduutti uumamaniif furmaata kaaâ€™e jira. furmaata kanniinitti fayyadamuun isaan walitti araarsuun yoo dadhabame fi walii galuu didan furmaata dhumaa ni kaaâ€™a. Innis Xalaaqa dha. In sha Allah jiâ€™oota muraasaf waaâ€™ee xalaaqa ni ilaalla.

Hiika Xalaaqa
Akka lugaatti xalaaqa jechuun hidhaa hiiku, gadi dhiisu jechuudha.
Akka shariâ€™aatti xalaaqa jechuun walitti dhufeenya fuudhaa heerumaa jecha â€œxalaaqaâ€• fi kan birootti fayyadamuun xumuruu fi hiikudha. Xalaaqa gara afaan keenyatti yommuu deebisnu, â€œhiiku, nikaah buusuâ€• taâ€™a. Tarii naannoo naannootti jecha nikaah buusuf (xalaaqaf) itti fayyadaman gargar taâ€™u dandaâ€™a. Garuu barreefama kana keessatti jechoota armaan olii kanniin fayyadamna.

Nikaah Buusun (Xalaaqni) Hayyamamaa taâ€™uu
Akka Qurâ€™aana, sunnaa fi walii-galtee Muslimootaatti nikaah buusun kan hayyamame fi karaa godhameedha. Qurâ€™aana irraa, jecha Rabbii oltaâ€™aa:

﴿ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ﴾

â€œ**Hiikkan yeroo lama. Sana booda haala gaariin qabachuu yookiin bifa gaariin gadi lakkisuudha.â€•** Suuratu Al-Baqarah 2:229

Sunnaah irraas hadiisa Abdullah ibn Umar gabaasedha. Abdullah ibn Umar ni jedha, â€œAni haadha manaa tiyya osoo ishiin heeydi (marsaa laguu) keessa jirtuu hiike. Waaâ€™ee kanaa ilaalchisee [abbaan kiyya] Umar, Nabiyyii (SAW) gaafate. Nabiyyiiniis (SAW) Umariin ni jedhan, â€œ**Ilmi kee niiti isaa haa deebisu. Yeroo qulqullooftetti yoo fedhe haa hiiku.**â€• Sahiih Muslim 1471, Sahiih Al-Bukhaari 5252

Hayyoonni Muslimootaas hiikkan ykn nikaah buusun hayyamamaa akka taâ€™e irratti wali galanii jiru.

Hukmii (Murtii) Hiikkaa

Jalqaba murtii ykn hukmii yommuu jennu wanta tokkoon, â€œKuni waajib (dirqama) ykn muharram (dhoowwamaa) ykn mubah (hayyamamaa) ykn mustahabb (jaallatamaa) ykn makruuh (jibbamaa)â€• jennee irratti murteessu keenya. Kanaafu, hiikkaan yeroo fi haala irratti hundaaâ€™e murtiiwwan kanniin kan of keessatti qabatuudha.

1-Yeroo heeydi (marsaa laguu) dubartii hiikun **muharram (dhoowwamaa)** dha. In sha Allah gara fuunduraatti ibsa kanaa dabalataan â€œHiikkaa Bidâ€™aaâ€• jedhu jalatti ni ilaalla.
2-Osoo niitin qajeeltu taate jirtuu sababa tokko malee hiikun **makruuh (jibbamaa)** dha. Tarii kuni dhowwamaas taâ€™uu dandaâ€™a.
3-Yoo niitin amala badaa qabaattee fi amala ishiitiin kan rakkatu yoo taâ€™e, hiikkaan **hayyamamaa** dha.
4-Haala armaan gadi keessatti hiikkaan **jaallatamaa** taâ€™a:
a. Dubartiin wanta Rabbiin dirqama ishii irratti godhe kan dhiistu ykn hanqistu yoo taate. Fakkeenyaf salaata fi ibaadaa biroo. Yommuu salaatatti ishii ajajuu uzrii tokko malee kan didduu yoo taate, ishii hiikun ni jajjabeefama.

5-Haala armaan gadi keessatti waajiba (dirqama)
a.Niiti fi dhiirsa jidduu wal dhabbiin yoo jabaate fi warroonni walitti araarsan addaan baasu malee furmaata biraa yoo dhaban, hiikkan dirqama taâ€™a.
b.Namni yeroo murtaaâ€™ef â€œniiti tiyyaan wal hin qunnamuâ€• jedhe yoo kakatee fi jiiyni afur erga dhumatee booda yoo ishiitti deebiâ€™u dide, hiikkan dirqama taâ€™a.
c.Niitin isaa zinaa (sagaagalummaa) raawwachuun yoo irratti mirkanaaâ€™ee fi dhugaan yoo hin tawbatin, ishii hiikun isarra jira. Haala kana keessatti ishii waliin turuun amanti isaa hirâ€™isuu, firaasha isaa balleessuu fi ilma isaa kan hin taane isatti fiduu irraa hin amanamtu.

Nikaah Buusun Harka eenyu jiraa?

Nikaah buusun harka abbaa manaa jira. Abbaa manaatu niiti isaa hiiku ykn nikaah irraa buusu dandaâ€™a. Dubartiin nikaah buusu hin dandeessu. Gaafataan, â€œMaaliif dubartiin nikaah hin buusne?â€• jechuun gaafachu dandaâ€™a. Gaafi kanaaf karaa adda addaatiin deebii itti kennuun ni dandaâ€™ama:

1ffaa**-** Niiti kan horatu, mahrii kennuuf, qabeenya irratti baasu fi bulchu abbaa manaati. Osoo nikaah buusun harka ishii jiraatee silaa miidhaan isarra gaha. Fakkeenyaf, yeroo mahrii (kennaa) fudhattu, osoo dhiirsi ishiitti hin fayyadamin, â€œAni nikaah ofirraa buuseâ€• jechuun qabeenya isaa fudhatte sokkuu (baduu) dandeessi. Kuni immoo haqa malee qabeenya namaa nyaachudha.

2ffaa- Dubartiin yeroo baayâ€™ee miira ishii tooâ€™achuun garmalee itti ulfaata. Wanta xiqqoof garmalee aarti, ni dallanti. Osoo nikaah buusun harka ishii jiraatee silaa yeroo miirri ishii danfuu xinxallii tokko malee nikaah ofirraa buusun maatii diigdi. Garuu dhiirri uumaman dandeetti miira ofii tooâ€™achu qaba. Dubartii caalaa xumura dhimmootaa kan itti yaadu fi garmalee kan hin jarjarreedha. Kanaafu, hiikkaaf hin jarjaru. Kuni immoo maatii diiggaa fi miidhaa irraa eega.

Garuu kana yommuu jennu â€œDubartii gabra taatee dhiirsa jalatti buluu qabdi. Yoo inni ishii miidhe karaa ittiin jalaa baatu hin qabduâ€• jechuu keenya miti. Islaamni wanta hundaafu furmaata kaaâ€™e jira. Abbaan manaa ishiif qallaba yoo hin kenniin ykn fedhii foonii ishii yoo guutu didee ykn karaa adda

addaatiin ishii yoo miidhe, niitin mirga ishii eegsiisuuf gara abbaa murtii (qaaditti) iyyachuu dandeessi. Inuma kanaan alas, furmaanni, â€œKulâ€™aâ€• jedhamu ni jira. In sha Allah kulâ€™a maal akka taâ€™e gara fuunduraatti ni ilaalla.

Sharxiwwan (Ulaagaalee) Nikaah Buusu

Nikaah buusun sirrii taâ€™uuf ulaagaaleen guuttamuu qaban ni jiru. Ulaagaalee kanniin bakka sadiitti qoodun tokkoon tokkoon ilaalun ni dandaâ€™ama. 1ffaa-ulaagalee nama nikaah buusun wal qabatan, 2ffaa-ulaagaalee dubartii nikeenyi irraa buufamuun wal qabatanii fi ulaagaalee jecha nikaah ittiin buusaniin wal-qabatu.

1ffaa-Ulaagaalee nama nikaah buusun wal qabatan

1-Abbaa manaa (dhiirsa) taâ€™uu-kana jechuun isaa fi dubartii hiiku barbaadu jidduu wali galteen nikaah sirrii taâ€™ee jiraachu qaba. Fuudhun dura, â€œEbaluun yommuu fuudhu ishiin tan hiikkamteedha.â€• Osoo jedhe, jechi isaa kuni hojii irra hin oolu. Ragaan kanaa hadiisa Amr bin Shuâ€™ayb akaakayyuu isaatirraa gabaasedha. Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:
Ù„Ø§ÙŽ Ù†ÙŽØ°Ù’Ø±ÙŽ Ù„Ø§Ù•Ø¨Ù’Ù†Ù• Ø¢Ø¯ÙŽÙ ÙŽ Ù•Ù•ÙŠÙ ÙŽØ§ Ù„Ø§ÙŽ ÙŠÙŽÙ Ù’Ù„Ù•Ùƒ Ù• ÙˆÙŽÙ„Ø§ÙŽ Ø¹Ù•ØªÙ’Ù‚ÙŽ Ù„ÙŽÙ‡Ù• Ù•Ù•ÙŠÙ ÙŽØ§ Ù„Ø§ÙŽ ÙŠÙŽÙ Ù’Ù„Ù •ÙƒÙ• ÙˆÙŽÙ„Ø§ÙŽ Ø·ÙŽÙ„Ø§ÙŽÙ‚ÙŽ Ù„ÙŽÙ‡Ù• Ù•Ù•ÙŠÙ ÙŽØ§ Ù„Ø§ÙŽ ÙŠÙŽÙ Ù’Ù„Ù• ÙƒÙ• â€•â€•â€•
â€œ**Wanta tooâ€™annaa irratti hin qabne keessatti ilma Aadamiif nazriin hin jiru, wanta inni hin qabne keessatti gabra bilisa baasun isaaf hin jiru; wanta inni tooâ€™annaa irratti hin qabne keessatti nikaah buusun isaaf hin jiru.**â€• Jaamiâ€™a At-Tirmizii 1181
Nazrii jechuun wanta tokko nan godha jedhanii waadaa seenuu fi ofirratti dirqama gochuudha.

Wanti hadiisa kanarraa hubannu, namni wanta harka isaa keessa hin jirree fi tooâ€™anna irratti hin qabne abbaa itti taâ€™uun akkuma fedhe gochuu hin dandaâ€™u. Yommuu tooâ€™anna irratti argatu wanta isaaf hayyamamu hojjachuu dandaâ€™a. Dubartiin inni hin fuune tooâ€™annaa isaa jala waan hin jirreef fuudhun ykn nikaah hidhachuun dura hiiku hin dandaâ€™u. Rabbiin ni jedha:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحۡتُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقۡتُمُوهُنَّ مِن قَبۡلِ
أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمۡ عَلَيۡهِنَّ مِنۡ عِدَّةٖ تَعۡتَدُّونَهَاۖ فَمَتِّعُوهُنَّ
وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا ٤٩

â€œ**Yaa warra amantan! Yeroo dubartoota muâ€™minaa fuutanii sana booda osoo qunnamtii hin raawwatin isaan hiiktan, iddaan (yeroon turtii) isin isaan irratti lakkaawwattan isiniif hin jiru. Isaan qananiisaa, gadi dhiisuu bareedaas isaan gadi dhiisaa.â€•** Suuratu Al-Ahzaab 33:49

â€œHiikkaa (xalaaqa)â€• fuudha booda dubbate. Kuni kan agarsiisu, namni dubartii hiiku kan dandaâ€™u erga nikaah hidhatee yookiin fuudhee booda.

2-Umrii saalfannaa gahuu (Buluugh)-Mucaan xiqqaan umrii saalfannaa hin geenye nikaah buusu hin dandaâ€™u. Ergamaan Rabbii (SAW) waan akkana jedhaniif:

Ø±Ù•Ù•Ù•Ø¹ÙŽ Ø§Ù„Ù’Ù‚ÙŽÙ„ÙŽÙ Ù• Ø¹ÙŽÙ†Ù’ Ø«ÙŽÙ„Ø§ÙŽØ«Ù• Ø¹ÙŽÙ†Ù• Ø§Ù„Ù†ÙŽÙ'Ø§Ø¦Ù•Ù Ù• ØÙŽØªÙŽÙ'Ù‰ ÙŠÙŽØ³Ù'ØªÙŽÙŠÙ'Ù‚Ù•Ø¸ÙŽ ÙˆÙŽØ¹ÙŽÙ†Ù• Ø§Ù„ØµÙŽÙ'Ø ºÙ•ÙŠØ±Ù• ØÙŽØªÙŽÙ'Ù‰ ÙŠÙŽÙƒÙ'Ø¨Ù•Ø±ÙŽ ÙˆÙŽØ¹ÙŽÙ†Ù• Ø§Ù„Ù'Ù ÙŽØ¬Ù'Ù†Ù•ÙˆÙ†Ù• ØÙŽØªÙŽÙ'Ù‰ ÙŠÙŽØ¹Ù'Ù‚Ù•Ù„ÙŽ Ø£ÙŽÙˆÙ' ÙŠÙŽÙ•Ù•ÙŠÙ‚ÙŽ â€• â€•â€•
â€œ**Namoota sadii irraa qalamni kaâ€™ee jira (hojiin isaanii hin katabamu): Nama rafe irraa hanga hirribaa dammaqutti, nama xiqqaa irraa hanga guddatutti, maraataa irraa hanga waa hubatutti yookiin of beekutti.**â€• (Sunan Nasaaâ€™i 3432)

3-Sammuun fayyaa taâ€™uu (**aqlii qabaachu**)**-** namni maraataan nikÃ¢ha buusu hin dandaâ€™u. Sababni isaas, sammuu waa ittiin yaadu waan dhabeef wanta sirrii fi dogongora addaan hin baafatu. Hadiisni armaan olii ragaa taâ€™a. Kuni nama maraatun isaa itti fufaa taâ€™eedha. Garuu nama maraatun isaa addaan citaa taâ€™e, yeroo of beeketti wanta hojjateef ni qabama. Kana jechuun, namni maraatan yeroo garii kan maraatu taâ€™ee, yeroo garii immoo kan of beeku yoo taâ€™e, yeroo of beeke sanitti yoo nikaah buuse xalaaqni isaa hojii irra oola. Garuu yeroo maraatu sanitti nikaah yoo buuse, xalaaqni isaa hojii irra hin oolu.

Wanti asitti dabalamu biraa, namni osoo hin maraatin sammuun isaa yeroo muraasaaf kan irraa deemu yoo taâ€™e, yeroo sanitti nikaah buusun isaa hojii irra hin oolu. Fkn, nama rafu fi gaggabu.

Kitaaba Nikah buusu buusuf: https://islaama.files.wordpress.com/2020/01/nikah-buusu.pdf

Kitaabban Wabii
al-Fiqhul Waadih â€“ Jiildi 2-fuula 100-104, Dr.Muhammad Bakr Ismaaâ€™il
Sahih Fiqhu Sunnaah -Jiildi 3 -fuula-232-236, Abu Maalik

Date Created
April 1, 2019
Author
admin